

opinio negans.—Ipsa opinio possibilis est.—In quarta vero objectione petitur incidens dubium, an inferiores Angeli simul tempore, seu duratione cum Lucifero peccaverint, vel post aliquam moram? nam occasione illius argumenti theologi divisi sunt. Prima opinio est dicentium Luciferum prius tempore peccasse; hanc refert Altisiodorensis, et Alensis videtur illam tribuere Præpositivo, quem aliter Altisiodorensis interpretatur. Eam vero aperte sequitur Bonaventura, in 2, dist. 5, a. 2, q. 2, ex infirmo tamen fundamento, scilicet, quod in Lucifero cognitio tempore præcessit voluntatis consensum: hoc enim necessarium existimat, ex illo principio, quod nihil volitum, quin præcognitum; unde consequenter infert, postquam Lucifer peccavit, prius insinuasse aliis determinationem suam, eosque illam cognovisse, quam consentiendo peccassent; verumtamen fundamentum est falsum; nam cum dicitur, nihil esse volitum, quin præcognitum sit, intelligitur secundum naturæ ordinem, non temporis, ex necessitate. Unde in nobis fortasse regulariter ita fit, propter tarditatem in intelligendo et operando; in Angelis vero non est necessarium, quia indivisibiliter sine impedimento, vel resistentia operantur, alioqui Angelus in primo instanti creationis non potuisset voluntatis consensum præstare: quod falsum esse sæpe in libr. tertio et quinto ostensum est, quamvis autem opinio Bonaventuræ non sit necessaria, nihilominus possibilis fuit: nam ex libero arbitrio Angelorum pendet, tum quia potuit Lucifer non manifestare suam mentem aliis, simul ac peccavit, sed paulo post; tum quia etiam Angeli audientes Luciferum, potuerunt non statim illi consentire, sed prius circa sibi proposita recogitare, et postea consentire; unde quod ad solutionem objectionis attinet, opinio Bonaventuræ sufficiens esse posset: an vero ita factum sit, videntum superest.

19. *Secunda opinio affirmans.—Primum ejus fundamentum.*—Est ergo secunda opinio communis, omnes Angelos inferiores simul tam inter se, quam cum Lucifero peccasse: quamvis peccatum Luciferi prius natura præcesserit. Ita docet divus Thomas, d. quæst. 63, art. 8, ad. 1, Altisiodorensis, lib. 2, Sum., tract. 2, cap. 5, Alensis, dicta q. 99, memb. 5, Ægidius, in 2, dist. 6, quæst. 1, art. 3, Durandus, Richardus, Argentina, et alii in locis citatis. Primum hujus sententiæ fundamentum est, quia Angelus non indiget successione temporis ad suos actus voluntatis, et intellectus per-

ficiendos: sed tota persuasio Luciferi, et consensus inferiorum Angelorum actibus tantum intellectus, et voluntatis facta sunt: ergo simul, et sine successione temporis sunt facta, nam in eodem instanti, in quo Lucifer peccavit, potuit aliis insinuare suam determinationem, et rationem ejus proponere, ut eos in suam sententiam adduceret, et alii similiter in eodem instanti, in quo Lucifer loquebatur, eum audierunt, eique consentire potuerunt.

20. *Hoc fundamentum non probat de facto ita peccasse.*—Sed imprimis hæc ratio ad summum probat, potuisse ita fieri, non vero ita factum esse, quia hoc pendet ex libertate Angeli. Deinde licet verum sit, singulos actus intellectus et voluntatis posse in momento fieri: nihilominus non omnium actuum multiplicatio in eodem Angelo possunt simul in eodem instanti perfici, quia non potest Angelus etiam perfectissimus simul quoscumque actus efficere; at in hoc negotio potuerunt in eodem Angelo plures actus multiplicari: ergo ex hoc capite potuit esse necessaria successio. Minor declarata est in objectione facta: quia Lucifer, verbi gratia, in secundo instanti post suam creationem recepit peculiarem Christi cognitionem, et præceptum amandi, et colendi illum, in eumque sperandi: et statim in eodem momento rebellis fuit, ut est credibilis: quamvis absolute necessarium non sit propter libertatem voluntatis, quæ potuit applicare intellectum ad recogitandum, et plures rationes considerandas, priusquam voluntas deliberaret: sed demus totum hoc potuisse subito fieri, et ita factum esse, quia spiritualis natura non præterdit moras, quando necessaria non sunt: nihilominus tamen post consummatum peccatum fuit necessaria nova applicatio mentis ad loquendum aliis, quod fit per novam cogitationem loquentis, et novum voluntatis consensum, ad desiderium plures contra Deum rebellandi, et ulterius ad loquendum inferioribus omnibus, et unicuique juxta modum, et capacitatem ejus, videtur necessaria successio, quia non videtur posse Angelus simul loqui multi in quocumque numero, et cum omni varietate ex parte illorum necessaria. Maxime, quia fieri potuit, ut non idem modus persuasionis esset singulis accommodatus, sed necessarium fuisse variis rationibus pro diversis Angelis uti juxta eorum capacitatem: et similes causæ alicujus successioni possunt ex parte inferiorum facile cogitari.

21. *Secundum fundamentum a posteriori.*—Propter hoc alii addunt rationem a posteriori

sumptam in dicta objectione quarta insinuatam; quia si Lucifer in eodem instanti, in quo peccavit, non induxisset alios, non in tempore suæ viæ, sed jam damnatus, alios tentasset, quia tantum pro uno instanti, in quo peccavit, in via malus permansit, ut videbimus; consequens autem admitti non potest, quia alias non potuissent alii Angeli Lucifero consentire: tum quia viderent detrimentum suum; tum quia ipsi jam essent beati, cum non fuerit prius Lucifer damnatus, quam alii fuerint beatificati; ergo necesse est dicere Luciferum simul peccasse, et alios tentasse; ergo eadem ratione necessarium fuit, inferiores in eodem instanti percipere suggestionem Luciferi, quia cum fuerit actio transiens, non potuit a Lucifero progredi, quin simul in aliis reciperetur, et eadem ratione consequens fuit, ut inferiores Angeli percepta Luciferi suggestionem, statim, eodemque momento, vel illi consentirent, vel resisterent: tum propter suæ naturæ innatam velocitatem et capacitatem: tum, quia tenebantur statim Deo obedire. Unde oportebat eos statim sine ulla mora deliberare, et in alteram partem inclinari; ac proinde si Lucifero non statim consensissent, ex tunc in gratia fuissent confirmati; ergo qui ceciderunt in eodem instanti, simul cum Lucifero peccaverunt.

22. *Circa hoc fundamentum notatio duplicis instantis.* Ad intelligendam autem vim hujus rationis, et ferendum de hac sententia iudicium, oportet advertere ex supradictis, instans angelicum alterius rationis esse a nostris; posseque idem instans angelicum alicui temporis nostro, et infinitis ejus instantibus coexistere. Cum ergo inquirimus, utrum omnes Angeli in eodem momento simul peccaverint, intelligi hoc potest, vel de instanti angelico, vel de instanti nostri temporis; et in priori quidem sensu nulla est dubitatio; quia imprimis post primum instans (in quo supponimus omnes fuisse justos, simulque creatos etiam in ordine ad instans nostri temporis verum, vel imaginarium) solum per aliud instans angelicum in via perstiterunt: quod de sanctis Angelis supra ostensum est, et de malis in initio libri sequentis dicitur. Deinde supponimus, illud secundum instans in omnibus malis Angelis simul finitum fuisse in ordine ad nostrum tempus, id est, omnes malos Angelos simul in eodem instanti nostri temporis pœnam suæ damnationis, et ejectionem, seu casum de cœlo inchoasse, et viam consummasse; quod in libro etiam sequenti, in principio, probabimus.

Ex his ergo evidenter sequitur, omnes malos Angelos in eodem instanti suo cecidisse: et in hoc sensu Luciferum in eodem instanti suo in quo peccavit, alios ad peccandum induxisse. In hoc ergo sensu procedit efficaciter ratio facta; quia si Lucifer non tentasset malos Angelos in illo secundo instanti, sed post illud, jam tunc esset damnatus, et de cœlo eiectus, et consequenter nec potuisset tunc secum trahere tertiam partem stellarum, nec alii ei consentirent propter rationes factas.

23. At vero, si quæstionis sensus sit (ut vera esse debet) an cæteri Angeli simul cum Lucifero peccaverint, in ordine ad eandem durationem, seu instans nostri temporis; sic ratio absolute non est efficax, nam cum illud secundum instans viæ angelicæ coextiterit successivæ durationi nostri temporis, potuit in Lucifero inchoari, priusquam in inferioribus Angelis: quia potuerit Lucifer prius mutari ab illa dispositione, in qua creatus est, seu ab illo primo actu, in quo duratio illius primi instantis angelici extitit, quam inferiores Angeli mutarentur vel novam deliberationem efficerent: et ita potuit Lucifer prius peccare in ordine ad nostrum tempus; et nihilominus ante suam damnationem, vel aliorum glorificationem inferioribus prædicare, et ad malum eos instigare. Et eadem ratione contingere potuit, ut neque omnes inferiores inter se simul peccaverint in ordine ad nostrum tempus, et nihilominus, quod omnes ante alicujus damnationem, vel ejectionem peccaverint: ac subinde simul in ordine ad aliquam indivisibilem mensuram ordinis angelici, seu in eodem secundo angelico instanti; neque ex hac positione aliud inconveniens inferri potest, quam quod inde sequeretur peccatum Luciferi plus durasse in tempore nostro, quam peccatum inferiorum Angelorum: et inter hos, quorumdam peccatum plus durasse, quam aliorum. Sed hoc facile admitti potest, quia sicut unius peccatum potuit esse gravius, vel intensius, quam alterius, ita etiam esse potuit diuturnius; et ita non procedit ratio facta contra hunc dicendi modum, quia constat potuisse Luciferum prius peccare, et postea tentare Angelos, cum successione in ordine ad nostrum tempus, et utrumque facere priusquam damnaretur; nec etiam obstat, quod in se habuerit unum actum post alium, quia nihilominus utrumque habere potuit in eodem instanti suo, id est, immutabiliter perseverando in prima prava deliberatione, seu cogitatione sua, quæ in illo erat, quasi mensura, seu duratio indivisibilis

illius primi instantis, sicut in initio libri sequentis latius explicaturi sumus.

24. *Incertum, sed verius videtur Angelos de facto peccasse in eodem nostro instanti.* — An vero ita contigerit, vel omnes simul peccatum suum inchoaverint, etiam in ordine ad nostrum tempus, incerta res est; et liberum unicuique esse poterit, ut voluerit, opinari. Mihi autem, pensatis omnibus, probabilius videtur, etiam in hoc sensu omnes in eodem instanti, vel tempore nostro peccasse. Et, juxta nostram sententiam, quod Angeli omnes peccaverint occasione unionis hypostaticæ, potest declarari in hunc modum, quia verisimile est, secundum instans viæ Angelorum in omnibus inchoatum esse per novam revelationem omnibus de CHRISTO factam, vel per intimationem alicujus præcepti de CHRISTO adorando, et obedientia, ac subjectione illi præstanda, quod præceptum in primo vel datum non erat, vel saltem non fuerat actualiter Angelis intimatum, vel consideratum; ergo verisimilius est, secundam moram Angelorum, simul in omnibus tam bonis, quam malis Angelis incepisse. Ergo consequens etiam fuit, ut simul inchoaverit meritum bonorum, cum demerito malorum; et meritum Michaelis cum merito inferiorum sanctorum Angelorum; et demeritum Luciferi cum demerito cæterorum malorum, quia in illo primo initio, vel (ut ita dicam) in primo instanti nostro coexistenti secundæ moræ angelicæ, nullus Angelorum fuit quasi indifferens, sed omnes fuerunt, aut boni, aut mali: et qui fuerunt boni, non potuerunt in malos mutari, nec e converso qui mali fuerunt, non potuerunt penitentiam agere, et boni fieri, ut in principio libri sequentis declarabimus, et probabimus: ergo necessarium fuit, ut omnes qui peccaverunt, simul peccaverint.

25. *Progreditur probatio.* — Quod autem in illo initio secundæ moræ nullus fuerit quasi indifferens, probari potest, tum quia præceptum Dei pro illo momento urgebat: et ita non statim obedire, esset resistere, et peccare, quod non per omissionem puram, sed per superbiam factum est; tum etiam quia tunc omnes novam aliquam deliberationem inchoarunt, nec angelica natura illas moras patitur, neque est fundamentum ad illas fingendas; nam, quod objiciebatur, quia non potest Angelus habere simul plures actus cogitandi et volendi, simpliciter non est verum, maxime, quando actus illi sunt connexi, et ad unum ordinati, ut in secundo libro dictum est, in bonisque Angelis explicatum, et in præsentis facile ex dictis con-

sideranti patebit. Et quod explicuimus per revelationem, vel mutationem factam in mentibus angelicis, in principio secundæ moræ in ordine ad Christum, potest cum proportione explicari circa alia objecta, secundum alias opiniones; nam in omni sententia est per se valde credibile, fuisse per specialem providentiam Dei singulas moras viæ angelicæ definitas, quoad permanentiam, et durationem æqualem in esse suo; quam æqualitatem nos, nisi in ordine ad nostrum tempus, explicare non possumus: ex illa vero sequitur, omnes illas moras simul incepisse, quo principio posito reliqua, quæ de similitudine meriti et demeriti Angelorum diximus, plane consequuntur.

26. *Resumitur secunda confirmatio, cap. 7, n. 14.* — *Pro illa solvenda notatur duplex turpitudine pœnæ, vel culpæ.* — *De prima falsum assumit prædicta confirmatio.* — Et ita responsum est ad omnia, quæ in illa quarta objectione tanguntur, præterquam ad secundam confirmationem, quæ non minus contra inductionem a Luciferi factam per exemplum, quam per suggestionem procedit; nam in hoc fundatur, quod inferiores Angeli videntes lapsum Luciferi, simul viderunt turpitudinem ejus, et consequenter non possent ad imitandum illum permoveri, quia (ut Durandus urget) *nemo respiciens ad malum operatur.* At enim duobus modis potest intelligi, quod inferiores Angeli novam turpitudinem in Luciferi viderint. Primo intelligendo, per *turpitudinem*, aliquam deformitatem pœnalem in ipso factam ratione peccati: alio modo per turpitudinem solum intelligendo malitiam electionis, seu appetitionis ejus. In priori sensu neganda est sequela, quia nulla talis mutatio in Luciferi facta est statim, ac peccavit, nec in tota mora viæ suæ; quia quoad habituales pulchritudinem, sola privatio gratiæ, et charitatis, ac cæterarum virtutum infusarum, in eo facta est, simul ac peccato consensus: nam reliqua, quæ naturalia erant, integra permanserunt, nec illi tunc est infusa qualitas aliqua, quæ illum deformem, aut turpem redderet. Nam si quæ datur talis qualitas, usque ad tertium instans damnationis indita non est; Angeli autem inferiores non potuerunt videre privationem gratiæ, quia neque existentiam illius intueri poterant: in illo ergo sensu falsum est, quod assumitur.

27. *De secunda nihil necessario concluditur.* — In altero vero sensu imprimis concedi posset, inferiores Angelos videntes Luciferi vo-

luntatem, ejus etiam deformitatem, et malitiam moralem considerasse: et hoc non obstante, ductos nimia æstimatione seu naturalis perfectionis, illi adhæsisse; quod autem ait Durandus: *Nullus respiciens ad malum operatur*, duplicem potest habere sensum: unus est, respiciens ad malum, tanquam ad motivum operis, illud non appetit, ita ut respicere ad malum sit, non solum considerare malitiam, sed illam, quia talis est, intendere. Et in hoc sensu profertur axioma illud a philosophis moralibus, estque verissimum, impertinens tamen ad propositum, quia licet mali Angeli malitiam Luciferi viderint, non propter illam illi consenserunt, sed propter naturæ suæ excellentiam, et commoditatem, quam in eo affectu et objecto considerabant. Alius sensus est, quod nemo respiciens ad malum objecti, vult ipsum, etiam sub alia ratione boni, et in hoc sensu non est verum illud principium. Nam sæpe homo peccat, sciens et videns, malum esse, quod facit, quia delectatione, vel alia simili ratione movetur; ergo absolute hoc non repugnabat in Angelis, ut supra dictum est: quia vero ille modus operandi moraliter non contingit, nisi ex aliqua magna passione, vel prava consuetudine, quæ in Angelis non erat ante primam deliberationem pravam, ideo verisimilius est, non peccasse hoc modo.

28. *Vera solutio ad objectionem illius secundæ confirmationis.* — Ideoque respondetur, potuisse inferiores Angelos videre pravam Luciferi determinationem, et non actu considerare moralem deordinationem ejus: nam cum essent intenti ad exemplum, et suggestionem ejus, considerarunt vehementer motivum ejus, et suæ naturæ decorem et exaltationem, non conferentes appetitum illius cum recta ratione, et consequenter ejus moralem malitiam non ponderantes, neque considerantes. Sicut ipsemet Lucifer prius consideravit de tali objecto, et affectu objective sibi proposito, et potuit attendere ad commodum, vel incommodum ejus, et non ad malitiam ipsius; idem ergo aliis proposuit, et alii eodem modo rem apprehendere, et consentire potuerunt.

29. *Resumitur ratio adducta in c. 17, n. 22.* — *Ejus solutio.* — Ultimo respondendum superest ad id, quod in fine præcedentis capituli proponebatur, de ratione, qua sancti utuntur, quod Deus non redemerit Angelos, quia sine suggestionem peccarunt; hominem vero redemit, quia a dæmone inductus est; quæ ratio nulla esset, si Angeli inferiores ex Luciferi suggestionem peccassent. Respondetur ergo im-

primis, rationem illam non esse adæquatam pro omnibus Angelis, qui ceciderunt, sed de illorum principe specialiter procedere; nam pro aliis aliæ universaliores rationes a Patribus traduntur, ut in proprio loco visum est. Hinc vero addi potest, sub capite malorum Angelorum comprehendi omnes inferiores, quasi componentes corpus mysticum ejus, juxta Augustini doctrinam, libr. 11, Genes. ad litt., c. 24 et 25. Quia ergo totum illud corpus cum suo capite, nullo suggerente cecidit, natura vero humana in suo capite cecidit per dæmonis suggestionem, ideo congruentius fuit humanam naturam, quam angelicam, redimi. Nam juxta capitis conditionem solet de toto corpore judicium ferri; neque decebat naturam angelicam in inferioribus Angelis redimi, et non in capite, sed potius, quia in capite congruentia redemptionis inventa non est, ideo neque aliis concedi debuit. Denique addi potest, etiam comparando inferiores Angelos ad hominem, non esse æqualem rationem, quia quo natura hominis inferior est, eo facilius potuit ab Angelo per suggestionem decipi; ideoque lapsum hominis magis fuisse excusabilem, ac veniæ capacem ob dæmonis suggestionem, quam casum Angelorum, qui non obstante suasionem dæmonis, considerationem adhibere facile possent, qua illum a se repellerent, sicut boni Angeli fecerunt.

CAPUT XIX.

UTRUM ANGELI MALI IN PRIMO SUÆ CREATIONIS MOMENTO PECCAVERINT.

1. *De circumstantiis peccato Angelorum intrinsicis brevis solutio.* — De substantia et natura peccati Angelorum, et modo, quo in illud inducti sunt, hactenus diximus, obiterque gravitatem ejus essentialem explicuimus; de accidentali vero, quæ ex circumstantiis magis intrinsicis, ut sunt intensio actus, major libertas, scientia, dignitas personæ, continuatio, seu perseverantia in actu, sumi solet, nihil speciale addendum occurrit; quia omnes istæ circumstantiæ, quantum a nobis cognosci possunt, simul cum objecto et specie actus insinuatae sunt. Ac de illis solum generatim dicere possumus, in omnibus Angelis inventas esse, et in superioribus Angelis majoris considerationis fuisse; ideoque absolute loquendo, perfectiores Angelos gravius peccasse; quia licet habuerint aliquo modo majus motivum, unde possent ad superbiam provocari,